

עירובי הדרך - היומרי

אינן לז' להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של חלכה בלבד מסכת שבת לו - לח חלק א' [שהייה]

השהיה - [שו"ע רנג]

שיטות הראשונים והפוסקים (סעיף א)

משנה לו: כירה שהסיקה בקש או בגבבא - נותנין עליה תבשיל. (לפי שאין בה חשש חיתוי, שמיד שכלה השלהבת כלה גם הגחלת).
בגפת ובעצים - לא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר. (משום דכל הני עבדי גחלים, וחיישינן שמא יחתה בהם).
והגמרא הסתפקה: האי 'לא יתן' - לא יחזיר הוא, אבל לשהות משהינן אע"פ שאינו גרוף וקטום, ומנו? - חנניה הוא, דתניא: חנניה אומר: כל שהוא כמאב"ד מותר לשהותו ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה. או דילמא לשהות תנו, ואי גרוף וקטום אין, אי לא לא. וכ"ש להחזיר.

הר"ף, הרמב"ם, השאילתות, ר"י ברצלוני ורמב"ן פסקו כמ"ד לא יתן = לא ישהה (= כרבנן)

פוסקים אלו מתירים השהיה בכירה שהוסקה בגפת ובעצים רק אם הכירה גרוף, ובכירה שאינה גרוף אוסרים להשהות תבשיל שלא נתבשל כל צורכו או שנתבשל כ"צ אלא שמצטמק ויפה לו. (אך מותר להשהות אם נתבשל כל צורכו והוא מצורף, דהשתא ליכא למיחש שמא יחתה כיון שנתבשל כל צורכו, אך השהיה חי שלא נתבשל כלל, כיון דמסיח דעתו ממנו עד למחר, ובכל הלילה יכול להתבשל בלא חיתוי. וכירה שהוסקה בקש וגבבא אפילו שאינה גרוף דינה ככירה שהוסקה בגפת ועצים והיא גרוף, ומותר להשהות עליה, ואף להחזיר בשבת).

רש"י, תוס', ר"ח, סמ"ג, סמ"ק, סה"ת פסקו כמ"ד לא יתן = לא יחזיר. (= כחנניה)

פוסקים אלו פוסקים שאף תבשיל שנתבשל כמאב"ד או נתבשל כ"צ ומצטמק ויפה לו - מותר להשהותו ע"ג כירה שאינה גרוף. [דכיון שנתבשל שראוי לאכול ע"י הדחק, תו ליכא למיחש שמא יחתה, דכיון שראוי לאכילה למה יחתה בחינם]. (ובמצטמק ורע לו - כ"ע מודים שמתור, כיון שאין חשש ליענותה. וכן לגבי חי שלא נתבשל כלל). ולענין להשהות תבשיל שהתחיל להתבשל ולא הגיע למאב"ד - אסור אא"כ גרוף או שהוסקה בקש ובגבבא. וכן לענין להחזיר את הקדירה בשבת - אסור אא"כ גרוף או שהוסקה בקש ובגבבא [ואז מותר ע"פ הדרישות המבוארים לקמן בדיני החזרה]. (והטעם דמיחזי כמבשל אם אינה גרופה, או דבעינן גרופה משום דכשנטלה מן האש פעמים מצטננת קצת, וחיישינן שמא יחתה בחזרתו).

[**הר"ז** פוסק עקרונית כשיטה זו (דלהחזיר תנו, כחנניה), אלא שכתב הנה"מ (דלהשהות מותר ע"ג כירה שאינה גרוף) שתבשילין שאין צימוקם יפה, אבל בתבשילין שצימוקם יפה: בתבשיל שנתבשל כמאב"ד אסור להשהות, ובתבשיל שנתבשל כ"צ הדבר תלוי במנהג, ולנו שאין מנהג בזה, אפשר להקל.]

[**רב האי גאון** הביא ביאור בדעת כמה אמוראים שחנניה לא התיר אלא במבושל כמאב"ד, אבל בתבשיל כ"צ אם מצו"ל יש לאסור לפי שחיתוי מועט מועיל לו. ומ"מ להלכה פסק רה"ג כאותם המתירין מצו"ל.]

שו"ע רנ"א כתב בסתם את דעת הר"ף והרמב"ם, וב"א את דעת רש"י ותוס'.

אמנם בשו"ע רנ"ד משמע שפוסק כרש"י ותוס' (כחנניה), שכתב שפירות חיינ מותר ליתנם סביב לקדירה בע"ש, וסתם פירות חיינ הרי הם כנתבשלו כמאב"ד [וכך ביאר הגרע"ן], אך בשעה"צ כתב לחלק שב-רנ"ד מדובר בצליה, כיון שהפירות נוגעים בגחלים, וב-רנ"א מדובר בבישול.

הרמ"א רנ"א כתב שנהגו להקל כדעת רש"י ותוס'. (וכ"פ החזו"א)
וכתב הבה"ל שכלתחילה צריך להיזהר כר"ף והרמב"ם שיהיו התבשילים מבושלים כ"צ קודם השבת, ולסלקם מן האש, אך אין למחות במקילין, שכבר נהגו העם כדברי רש"י ותוס'.

בשו"ע א' פסק דכשהתחיל להתבשל ולא הגיע למאב"ד מועיל גרוף וכן אם הוסק בקש וגבבא (לעניין השהיה).

אך ברעק"א כתב דיש פוסקים שסוברין דאפילו גרוף לא מהני בזה (מחשש שמא יגיס).

ביה"ל: במקרים שאסור ליתן את התבשיל מבעו"י להשהותו עליה - אם כוונתו להשהות לצורך מחר (ולא לצורך הלילה), יש פוסקים שמתירים, דלא חיישינן שיבוא לחתות, וכמו בחיתא, אך יש פוסקים שאוסרים וסוברים דדוקא בחיתא שא"א לאוכלו, אבל בזה שאפשר לאוכלו חיישינן שימלך לאוכלו ויחתה, אלא שבדיעבד יש לסמוך על זה.

כתב המשנ"ב שמשמע מהגמ' שהגדרות מצור"ל ומצו"ל הן אינדבידואליות. וכ"כ בשעה"צ. "להשמיענו דאפילו התבשיל בעצם יפה לו הצימוק, רק האדם עצוב מזה מחמת דצריך לאורחין - שרי, וכדאיתא בגמרא".
כתב המשנ"ב לגבי 'קטימה' שאין צריך לקטום עד שאין ניכר שם אש כלל, רק בכיסוי אפר כל שהוא מלמעלה על פניהם סגי, ואפילו הובררה אח"כ, שרי, כיון דגילה דעתו דלא בעי לגחלים, סגי, דבודאי לא אתי לחתויי. (דהר"ן כתב דכל ההיתר של גרוף הוא משום ההיכר, שעשה מעשה להיכרא.)

דבר חי

שבת יח - 1. האי קדרה חייאת - שרי לאנוחה ע"ש עם חשיכה בתנור. מ"ט? כיון דלא חזי לאורתא אסוחי מסח דעתיה מיניה, ולא אתי לחתויי.

- בשיל - שפיר דמי.
- בשיל ולא בשיל - אסור,
- ואי שדא ביה גרמא חייאת - שפיר דמי.

מגמ' זו אנו למדים מספר הלכות:

1. "קדרה חייאת" - כל איסור ההשהיה הוא רק בתבשיל שכבר החל בישולו, אך בתבשיל שלא החל בישולו - אין איסור, מפני שממילא החיתוי לא יועיל, ולכן מסיח דעתו מהתבשיל.

לדעת הג"א והגהות מרדכי כל ההיתר בקדרה חייאת הוא דוקא בתנור שחומו רב ובודאי שיתבשל לבוקר, אך בכירה דשליט בה אורא יש חשש שיחתה להחיש הבישול לבוקר.

אך התוס' לחד תירוצא, סמ"ג, סמ"ק מתירים בין בתנור בין בכירה. **וכ"פ בשו"ע א'.**

4. "ואי שדא ביה גרמא חייאת - שפיר דמי" - אם נתן בתבשיל שאסור להשהותו חתיכה

חיה, אע"פ שהתבשיל אסור בהשהיה, מתירתו אותה חתיכה חיה, דעל ידי כך מסיח דעתו ממנה. **וכ"פ בשו"ע א'.**

לגבי 2 מקרים אלו:

מפשט הגמרא והפוסקים משמע שההיתר הוא דוקא בדבר שבישולו איטי כגון בשר שאין

סיכוי שיתבשל בלילה.
אך מהרמב"ם (בפיה"מ ש) משמע שאפילו נתן בה דבר שאפשר לו להתבשל מבעוד יום כמו

ירק - שרי, משום דכיון שעשה מעשה המוכיח שמסיח דעתו ממנה מידכר ולא אתי לחתויי.

המשנ"ב כתב שההיתר הוא דוקא בבשר חי, ודלא כרמב"ם. וכמו כן כתב שההיתר הוא לתת את הקדירה סמוך לחשיכה, אך כל שהניח זמן רב לפני החשיכה כבר אינו בגדר חי.

2. "בשיל - שפיר דמי" - דבר מבושל מותר להשהותו.

לר"ף מדובר בנתבשל כ"צ ומצטמק ורע לו.
לרש"י מדובר במה שהגיע למאב"ד.

3. "בשיל ולא בשיל - אסור"
לר"ף מדובר במעת שהתחיל להתבשל בין שלא הגיע למאב"ד בין שהגיע ואפי' נתבשל כ"צ אלא שהוא מצו"ל.

לרש"י מדובר כשהתחיל להתבשל ולא הגיע למאב"ד.

במה מדובר במשנה - בהשהיה או בהטמנה?

רש"י וראב"ה סוברים שמדובר כאן במציאות שהקדרה מוטמנת, ואף בהטמנה כל שגרר"ק אינו מוסיף הבל. ואין חילוק בין הטמנה להשהיה, ומותר להשהות ע"ג גחלים ממש. (לפ"ז איסור השהיה הוא (גם) מפני שמוסיף הבל.)

הר"ן, רא"ש, סה"ת, והרמב"ם סוברים שלא עוסקים כאן בהטמנה אלא בהשהיה, ולכן שגרר"ק דאיכא היכרא שמסלק דעתו מלחתות בגחלים - שרי. (לפ"ז איסור השהיה הוא מחשש שמא יחתה בגחלים.) ופירוש

השהיה: "כעין כסא של בוזל, והקדירה יושבת עליו, והיא תלויה באבנים וכי"ב". ולפ"ז כל שהקדירה נוגעת בגחלים - אסור (משום שהטמנה בדבר המוסיף הבל אסורה אפילו מבעו"י).

השו"ע כתב כדברי הר"ן שמדובר כאן בהשהיה בלבד. (שהקדירה אינה נוגעת בגחלים).

והרמ"א כתב להקל אפילו בקדירה העומדת ע"ג האש ממש, כיון שכל זמן שהיא מגולה למעלה לא מיקרי הטמנה. (=הטמנה במקצת מותרת) (והחזו"א מחמיר כמחבר שהטמנה במקצת אסורה). רמ"א: אלא שזוהרים לנתק קצת את הקדירה מהאש קודם השבת (כדי שלא ינענע הישראל את הגחלים בשבת בעת נטילת הקדירה), ואם לא ניתקן מן האש ונמצאו ע"ג האש בשבת, יש להסירו משם ע"י אינו יהודי, ואם ליכא אינו יהודי מותר לישראל להסירו משם, ויזהר שיקחנו משם בנחת ולא ינענע הגחלים, ואז אף אם ינענעו קצת, דבר שאין מתכוין הוא ושרי.

סמיכה

שבת לז. - "אביעאי להו: מהו לסמוך בה (באינה גרופה)? - תוכה וגבה הוא דאסור, אבל לסמוך בה שפיר דמי, או דלמא לא שניא (וגם לסמוך אסור)?"

והסיקה הגמרא בהמשך **שמות** לסמוך לכירה שאינה גר"ק, **וכ"פ השו"ע** (דאף במקרים

שאסור להשהות באינו גר"ק מ"מ מותר לסמוך, דדין סמיכה מבחוץ כדין כירה גר"ק).

ובמשנ"ב הביא דעות שונות אם ההיתר הוא רק לסמוך מע"ש (השהיה), או אף להחזיר בשבת בסמיכה (וכן הכריע בביה"ל), או אף לסמוך לכתחילה בשבת.

שתי כירות המתאימות

הרמ"א פסק ע"פ שבת לז. - שתי כירות המתאימות (מחבורות יחד, וקיר של חרס מפסקת ביניהם), אחת גר"ק, ואחת שאינה גר"ק: מותר להשהות על הגר"ק אע"פ שמוסיף הבל משאינה גר"ק. וכתב המשנ"ב שאפילו בשבת מותר להחזיר ע"ג הכירה הגר"ק.

רעק"א מצדד שמוותר להשהות על תולדות האור דלא גרע מכירה גרופה דמותר כיון דלא שייך שמא יחתה.

השהיה ע"ג תנור

משנה לח: - תנור (אפילו) אם הסיקוהו בקש ובגבבא לא יתן בין מתוכו ובין על גביו.

(תנור עשוי ככירה, אך מתוך שקצר למעלה ורחב למטה נקלט חומו לתוכו טפי מכירה, לכך החמירו בו יותר מכירה.)

טור, הר"ר יהונתן, רשב"א (וכ"מ בגמרא) - אפילו בקש וגבבא אסור בגר"ק.

הכלבו, הרמב"ם, הר"ן - בקש וגבבא אינו אסור בתנור כי אם באינו גר"ק.

הרמ"ך המובא בכ"מ - מיקל לגמרי בגר"ק בתנור אפילו בגפת ועצים. **השו"ע** פסק כטור ורבינו יהונתן. (שתנור, אפילו אם הוסק בקש וגבבא אסור אפילו לסמוך לו, אפילו אם הוא גר"ק. וכל"ש שאסור להשהות בתוכו או על גבו.)

והמשנ"ב כתב דיש להקל ככלבו והרמב"ם. (דיש לצרף לזה ג"כ דעת הרמ"ך המובא בכ"מ.)

הטעם שאסרו חכמים להשהות בתנור אפילו גרופ - כתב הרמב"ם: מפני שהגורף גורף את רוב האש, וא"א לגרוף את כל האש עד שלא יישאר אפילו ניצוץ אחד, וחוששים בו שמא יחתה לבער הניצוצות הנשארים בתנור.

מה מותר להשהות בתנור? - כתב הב"י שמה שאסור בכירה שאינה גרופה משום חשש חיתוי אסירין בתנור אפילו בגרופ, דמשום חום התנור חשבינן ליה כאינו גרופ, אבל מה שמותר להשהות בכירה שאינה גר"ק מותר גם להשהות בתנור ואפילו באינו גר"ק (ובכופח), ולכן מותר לכ"ע להשהות דבר שמצטמק ורע לו, וכן דבר חי (ואפילו לחולקים בכירה, כאן יודו). **וכ"כ המשנ"ב.**

רמ"א - התנורים שלנו דינם ככירה.

השהיה ע"ג כופח

משנה לח: - כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא. הרי זה ככריים. בגפת ובעצים - הרי הוא כתנור.

וכ"פ בשו"ע.

ובגמרא - היכי דמי כופח, היכי דמי כירה?... כופח - מקום שפיתת קדירה אחת.. כירה - מקום שפיתת שתי קדירות. (וכיון שכופח הוא מקום שפיתת קדירה אחת - חומו רב יותר מאשר כירה, אך פחות מאשר תנור.)

מהרמב"ם ומהר"ן משמע שאם הסיקוהו בגפת ובעצים הרי הוא כתנור לגמרי, ואסור אפילו אם גרף וקטם (כשם שבתנור לא מועילה גריפה וקטימה), ואם הסיקוהו בקש ובגבבא - הרי הוא ככירה לגמרי, ומותר בלא גריפה וקטימה.

אך הטור כתב שאם הסיקוהו בקש או בגבבא מותר רק ע"י גריפה וקטימה, ותמה עליו הב"י.

מהשו"ע (ע"פ המשנ"ב) משמע שסתם כרוב הפוסקים ודלא כטור. והט"ז יישב תמימת הב"י על הטור, שבודאי י"ל שכופח כיון שדינו ממוצע בין תנור לכירה יהיה קל במשהו מתנור, וחמור במשהו מכירה. קולתו מתנור היא, שבתנור - קש וגבבא וגפת ועצים שוים לאיסור, וחומרנו מכירה צריכה להיות בעניין זה, שכירה שהוסקה בקש ובגבבא מותרת גם ללא גר"ק, וכופח - רק ע"י גר"ק.

כיסוי אש ופלטה - האם דינם כגר"ק?

1. אש מכוסה

השו"ע רנ"ג כתב שאם שם קדירה ריקנית ע"ג כירה, עושה את הכירה לגר"ק בזה, ולכן מותר להחזיר על זה קדירה עם תבשיל.

וכתב המג"א שלפ"ז נלמד שע"ג תנורים שלנו כשהאש בתוכה, ג"כ שרי ליתן למעלה ע"ג המעזיבה שעל התנור, כיון שהמעזיבה מפסיק בין הקדירה ובין האש.

אך דעת מהר"ל שע"ג תנור צריך היכר נוסף - עץ או דף, ולא די בכיסוי התנור (המעזיבה).

צ"א, אג"מ ועוד פסקו ע"פ המג"א שדין אש מכוסה בטס או אזבסט ככירה גר"ק.

והחזו"א מחמיר. (דסובר דמטרת הקטימה היא למעט את החום [כרש"י] וכאן אין ממעט החום, וכמו כן דרך בישול בכך, ואין כאן שינוי. והראיה מ-רנ"ג דצריך דוקא קדירה ריקנית ולא כיסוי. (ודלא כר"ן דסובר דמטרת הקטימה היא להיכר.))

באחרונים הובאו שתי סברות נוספות להקל בתנורי גז:

1. באג"מ כתב שכיון שרואים שחשש חז"ל הוא שמא יחתה בגחלים, ולא חוששים שמא יביא עוד עצים כשתכלה האש, נראה לומר שגזרו חכמים רק במה שקל בעיניו לעשות - להמשיך דבר קיים - להשאיר אש קיימת, ולא להבעיר הבערה חדשה, וכן הדין בגז - שאין לחשוש שיוסיף עוד גז - שזה דומה להבאת עצים נוספים. (ולכן לדעתו אין צריך לכסות את כפתורי הגז מעיקר הדין.)

2. ביחווה דעת כתב סברא ששייכת הגזירה שמא יחתה דוקא בגחלים שבכירה, שדרכן לדעוך קמעא קמעא, ואינן נשארות במצב אחיד של חום, ולכן חששו שמא כשיראה שהן עוממות ודועכות, ישכח ויחתה, אך בכירת גז (וכן בפלטה חשמלית) - שנשארות במצב שווה של בעירה - אין מקום לגזרו.

2. כיסוי כפתורי הגז בלבד

לדעת האג"מ - להסיר את כפתורי הגז בלבד (ולא לכסות את הגז) - אין זה מועיל, כי צריך גר"ק באש עצמה ולא בדבר חיצוני [ולפ"ז בתנור אין אפשרות של גר"ק], אך יש פוסקים שחולקים עליו.

3. פלטה חשמלית

אם מגדירים אש מכוסה כגר"ק, ודאי שיש להגדיר גם פלטה כגר"ק.

(ויש סוברים שאף בפלטה מחמיר החזו"א.)

ובכלל, בפלטה יש ארבעה טעמים להגדירה כגר"ק:

1. **חומה קבוע** - (וכמ"ש למעלה בשם היחווה דעת), ובחום קבוע אין חשש חיתוי.

2. **אין רגילות לבשל על פלטה**, אלא מחממים עליה (צ"א).

3. **אי אפשר לחתות**, שהרי אין אפשרות להגדיל או להקטין כח החום, ולא שייך חיתוי, ולא צריך מעשה להיכרא (הר צבי).

4. **יש היכר** אפילו למ"ד שצריך היכר (המהר"ל לעיל), עצם השימוש בפלטה רק בשבת הוא היכר. (צ"א. שש"כ בהערה בשם הגרש"א.)

מעשה שבת בהשהיה (רנ"ג, א)

שבת לח. - שכח קדירה ע"ג כירה ובישלה בשבת - מהו?

והגמרא מסיקה **דלא יאכל** משום דגזרו ביה רבנן, כדאמר רב יהודה אמר שמואל בתחילה היו אומרים המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל, וה"ה לשוכח. משרבו משהין במזיד, ואומרים שוכחים אנו - חזרו וקנסו על השוכח.

נחלקו הראשונים באיזה מצב תבשיל מדובר, בהתאם למחלוקתם בדין השהיה ע"ג כירה שאינה גר"ק:

לרש"י ותוס' הבעיה היא בבשיל ולא הגיע למאב"ד (שבכל שאר הדרגות מותר להשהות לכתחלה).

לר"ף והרמב"ם הבעיה היא גם בהגיע למאב"ד. (וכגון שלא נגמר בישולו, דאי נגמר בישולו

ומצו"ל היינו בעיין דבסמוך, ואי מצו"ל מישרא שרי.)

למרדכי אפשר דבלא בשיל כלל קא מיבעיא ליה, דעד כאן לא שריא קידרא חיייתא אלא בתנור אבל לא בכירה.

שבת לח. - **עבר ושהה** - מאי? ולא איפשיטא.

הרא"ש כתב דהאי בעיא כגוונא דבעיא קמייתא היא, ומיבעיא ליה אף לאחר גזירה אי גזרו דוקא לאותם ששהו אבל לבני ביתו לא. וכיון שלא נפשט, אזלינן לחומר.

הראב"ד פירש: כלומר, בשוגג שכסבור מותר הוא, וקיל טפי משוכח דפשע, דבשוכח אפילו נתבשל כ"צ אסור.

הר"ף והרמב"ם גרסו בגמרא במקום 'עבר ושהה', 'עבר ושכח'. ופירשו שהבעיה בגמ' היא בנתבשל כ"צ ומצו"ל, דאע"ג דקנסו על השוכח, דילמא הני מילי בשלא נתבשל כ"צ אבל בנתבשל כ"צ אע"פ שהוא מצו"ל לא קנסו [משנ"ב: והטעם, דלא נהנה ממנו כל כך כיון דבלאו הכי היה ראוי לאכילה, שנתבשל כ"צ, ועל כן בדיעבד מותר]. וכיון דלא איפשיטא פוסקים לקולא. (וכיון שהגמ' הסתפקה בשכח (שוגג), פשיטא שבמזיד במצב זה יהיה אסור.)

השו"ע רנ"ג א/א פסק **כר"ף והרמב"ם** [אם שכח ושהה, אם הוא תבשיל שבישיל כ"צ, מותר אפילו הוא מצטמק ויפה לו, ואם הוא תבשיל שהתחיל להתבשל ולא בישל כ"צ, אסור עד מוצ"ש. ואם עבר ושהה (במזיד), אסור בשניהם]. (במצב התבשיל פסקה **כר"ף** ו**כרמב"ם**. כיון שפוסקה כמותם גם

עירובי הדף - היומרי

אינן לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של חלכה בלבד מסכת שבת לו - לח חלק ב' [חזרה]

החזרה [שו"ע רנ"ג]

טעם איסור ההחזרה

ר"ן: דמיחזי כמבשל בשבת.

תוס' (וספר הישר): שמא יחתה בגחלים.

משנ"ב הביא בשם ישועות יעקב שלענין חזרה סגי כשגרוף הגחלים לצד אחד, משא"כ לענין שהיה בעינין שיגרוף כל הגחלים לחוץ. (ולכאורה זו נפק"מ בין הטעמים הנ"ל.)

תנאי ההחזרה לכירה

1. כירה גרו"ק

משנה לו: כירה שהסיקה בקש או בגבבא - נותנין עליה תבשיל. בגפת ובעצים - לא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר... בית שמאי אומרים: נוטלים אבל לא מחזירין, ובית הלל אומרים: אף מחזירין.

וכתבו הראשונים והפוסקים (ובשו"ע) שמה שמותר להחזיר הוא דוקא ע"ג כירה גרו"ק, אך ע"ג כירה שאינה גרו"ק - אסור. (הבעיה בגמ' אם 'לא יתן' הוא 'לא יחזיר' או 'לא ישהה', היא האם מדובר רק בלא יחזיר או גם בלא ישהה, אך פשוט להחזיר מדובר, ואסור באינה גרו"ק.) (ואם הוסקה בקש או בגבבא דינה כגרו"ק.)

אם הכירה אינה גרו"ק, כתב הר"ן שאסור להחזיר אפילו במצטמק ורע לו (כיון שלדעתו אסור להחזיר משום מיחזי כמבשל). (וכן הדין בתנור אפילו גרו"ק.) וכ"פ במשנ"ב. (אך לטעם של שמא יחתה לכאורה יהיה מותר.)

2. מצב התבשיל (מבושל כ"צ / כמאב"ד)

תנאי זה שונה מהתנאים האחרים, שהם דינים מדיני חזרה, וזהו דין מדיני בישול. (ע"פ המבואר ב-שיח/ד.)

לרמב"ם, רש"י וטור שסוברים שגם במבושל כמאב"ד - יש בו משום בישול - מותר להחזיר רק אם מבושל כ"צ.

לרשב"א, רא"ש, רמב"ן ור"ן אם הגיע לדרגת מבושל כמאב"ד - מותר.

הרמ"א כתב כרמב"ם, רש"י וטור.

3. חום התבשיל

גם תנאי זה קשור לדיני בישול (כמבואר ב-שיח/ד).

השו"ע פסק שמותר להחזיר (בלח) כ"ז שהיא רותחת. (וזה ע"פ מה שפסק ב-שיח/ד [כרש"י, רא"ש, רבינו יונה וטור] שכל שנסתלק מרתחתו - שאין יס"ב, וחזר והרתחו יש בו משום בישול.)

וכתב המשנ"ב שלפי הרמ"א (שיח/טו) יהיה מותר להחזיר כל עוד לא נצטנן התבשיל לגמרי.

אמנם במג"א כתב דאפילו בדבר יבש דלא שייך בו בישול ג"כ אסור אם נצטנן, דכיון שכבר נצטנן בטלה השהיה הראשונה והוי כנותן עתה מחדש בתנור. [ונראה דהבין כתוס' שהטעם הוא מחשש שמא יחתה]. חזו"א, גר"א ובה"ל חולקים על המג"א. [ונראה דהבינו כר"ן שהטעם הוא דמיחזי כמבשל.]

4. מעשי נוטל הקדירה

שבת לח:

בגמרא יש ארבע דעות:

1. ר' תדאי: מותר להחזיר רק בתנאי שהקדירה בידו (=שלא הניחו ע"ג קרקע).

2. ר' יוחנן: מותר להחזיר גם אם הניחה ע"ג קרקע.

3. חזקיה משמיה דאביי בל"ק: מותר רק כשעודן בידו ודעתו להחזיר.

4. חזקיה משמיה דאביי בל"ב: מותר באחד מהתנאים: או בעודה בידו, או בדעתו להחזיר (אפילו הניח ע"ג קרקע).

(בהר צבי הסתפק גבי התנאי של דעתו להחזיר, אם צריך שתהיה דעתו להחזיר או שמא די בכך שלא תהא כוונה שלא להחזיר. ונפק"מ כשנכבה הכירה מאליה והוא לא ידע והאוכל עדיין חם אם מותר להחזירו לכירה אחרת.)

[ולחושב לכתחילה על גבי הכירה בשבת, אף שכבר נתבשלה כל צורכה, אסור, כיון שמעמידה במקום שדרך לבשל בה תמיד ונראה כמבשל לכתחילה.]

הרמב"ם פסק להקל רק בתנאי שהקדירה בידו, ולא חילק בין דעתו להחזיר או לא. וכתב הב"י ששמע שפסק כר' תדאי ואמוראי קמאי שלא חילקו בכך.

ר"ף, רא"ש, ר' ירוחם פסקו כל"ק דאביי (לחומר). (ואע"פ שבדרך כלל במחלוקת לישנות פוסקים כל"ב, מ"מ כאן כיון שקרוב לבוא לידי איסור תורה החמירו.)

הגה"מ בשם סה"ת פסק שאם בדעתו להחזיר, אף כשהניח ע"ג קרקע - מותר [לכאורה כל"ב דאביי (לקולא)]. (וכתב הביה"ל שכן דעת רא"ה, ריא"ז, מאירי ותוס'). [אמנם, בסה"ת עצמו, משמע שפסק כר' יוחנן.]

השו"ע כתב שמותר להחזיר בתנאי ש"לא הניחה ע"ג קרקע" (כרמב"ם).

הרמ"א הוסיף גם את התנאי של דעתו להחזיר (כר"ף ורא"ש). (ועוד הביא הרמ"א דנהגים כר"ן ע"פ הירושלמי, שאם נטלו משחשיכה יש להקל להחזיר בכל גווני [כדלעיל], אלא שסיים שטוב להחמיר.)

המשנ"ב כתב שכיון שהרבה מהראשונים פוסקים כל"ב דאביי שדי באחד מהתנאים: עודה בידו או דעתו להחזירה - יש לסמוך על זה בעת הצורך (כהגה"מ בשם סה"ת).

ובשעה"צ כתב שלמעשה מה שיש להקל כשרק דעתו להחזירה הוא רק אם הניח ע"ג ספסל וכדומה, אך לא ע"ג קרקע, כיון שזה נגד סתימת השו"ע בסעיף ג'.

ובביה"ל הוסיף שאולי יהיה מותר אם דעתו להחזיר גם בהניח ע"ג קרקע. ובעודה בידו ואין דעתו להחזיר - ודאי שיש להקל, כיון שהרמב"ם מיקל כך בהדיא.

(רעק"א: אם הנוטל והמניח הוא אדם אחר שאין הקדירה שלו, ג"כ מועיל המעשה שלו, שהניח ע"ג קרקע, לאסור שוב להחזיר ע"ג כירה. אך אם עודו בידו, ורק בעת שסילק מהכירה לא היה בדעתו להחזירו, אם מחשבתו מועלת לאסור שוב להחזיר, זה תלוי במח' ראשונים.)

הבעיות בגמ' (לח): -

תלאן במקל מהו? הניחן ע"ג מטה מהו? פינן ממיחם למיחם מהו? תיקו.

מהרמב"ם שלא הזכיר בעיות אלו נראה שסבר דכיון שמדי דרבנן הם, והגמ' סיימה בתיקו, יש להקל בהם.

להצלחת העוסקים בענייני העלון הקדוש הזה, ושנוכה להגדיל תורה ולהאדירה אמן

טור, רבינו ירוחם פסקו לחומרא.

השו"ע כתב כלשון הרמב"ם, ומשמע שמיקל בזה. (=ביה"ל)

הרמ"א בין תנאי ההחזרה כתב את התנאי של "ועודה בידו", ומשמע שפסק החמיר בתלאן במקל והניחן ע"ג מיטה שנחשב כאילו הניחן ע"ג קרקע. (=משנ"ב, ביה"ל)

נחלקו המג"א ושעה"צ אם מחמיר הרמ"א גם בפניהו ממיחם למיחם:

לדעת המג"א הרמ"א מחמיר.

לדעת שעה"צ כיון שבפניהו ממיחם למיחם בלא"ה יש דיעות מקילות - לכן יש לסמוך על המקילין בבעיא זו.

5. מקום ההחזרה

השו"ע פסק ע"פ שבת לז. - לא שנו [שמותר להחזיר] אלא על גבה, אבל לתוכה אסור. (דכיון שהוא מעמיד לתוכה כדרך שמבשלין בה תדיר, נראה כמבשל.) (הרמב"ן כתב דהטעם הוא מפני שבתוכה ההבל רב ויש חשש גדול לחיתוי.)

מה מוגדר כתוך הכירה?

מרש"י משמע שרק כשהקדירה יושבת על קרקעית הכירה מיקרי תוכה. אך אם הקדירה בתוך חלל הכירה ואינה מונחת על קרקעיתה - נחשב כעל גבה.

אך מהטור משמע שכל ששולי הקדירה ממלאים את חלל הכירה מיקרי לתוכה, ועל גבה היינו ששולי הקדירה עומדין על דופן הכירה לא על חללה או ששם כיסוי על פי הכירה והושיב הקדירה על אותו כיסוי.

המשנ"ב פסק כרש"י. ועוד כתב שאותן הכירות שאין להן תוך וחלל, אלא הן פשוטות ותוכן וגבן אחד, מותר להחזיר להן דאין עליהן שם תוך.

6. זמן ההחזרה

א. החזרה בשבת

כתב הר"ן שמשמע מהירושלמי שכל בעיית ההחזרה היא רק כאשר סילק את התבשיל מהכירה מבער"י ולא החזירו עד שחשיכה, אבל אם התבשיל היה על הכירה בע"ש ונטלו משחשיכה - מותר להחזירו (לגר"ק!) אפילו הניחו ע"ג קרקע. (משנ"ב: ואפילו אין דעתו

להחזיר, והחזר"א חולק.) (ועל דרך זה אפשר לפרש מאי דאמרין לח. לדברי האומר מחזירין מחזירין אפילו בשבת' לומר שאע"פ

שהחזרה בלבד היא שנעשית בשבת - שרי, ובכהאי גוונא הוא דמפליגין בין עוון בידו להניחן ע"ג קרקע, אבל כשסילק בשבת בכולהו גוונא שרי.)

וכתב הב"י שפשוט שהתוס' והרא"ש חולקים על זה (שהרי הם אוסרים להחזיר אפילו מבער"י סמוך לחשיכה, וכ"ש להחזיר בשסילק משחשיכה, כפי שמבואר לקמן). וגם הרמב"ם חולק על זה.

הרמ"א כתב: ...נוהגין להקל (כר"ן)... וטוב להחמיר. מיהו אם נצטנן - לכר"ע אסור.

וכתב המשנ"ב שהטעמים להחמיר הם:

א. משום שהרבה פוסקים חולקים על הר"ן בזה.

ב. הב"י סובר שגם הר"ן לא התיר אלא ע"ג כירה, ולא בתוכה.

אך סיים המשנ"ב שיש ללמד זכות על המנהג, שנתבאר בפוסקים שחזרה אסורה רק אם ע"י החזרה יתחמם התבשיל ויהיה רותח, וזה אינו מצוי כל-כך.

ב. החזרה בע"ש

שבת לח. - אמר רב ששת: לדברי האומר מחזירין - מחזירין אפילו בשבת.

כתבו תוס' ורא"ש שדיני החזרה קיימים אף בע"ש. (דגרינן אטו היכא שנטל בשבת, דאי

שרי להחזירה מבער"י אתי נמי להחזירה כשנטלה בשבת.) (אך בספר הישר משמע דהטעם הוא מחשש חיתוי בשבת.)

והראיה לכך שמהלשון "מחזירין אפילו בשבת" משמע דמבעוד יום נמי נחלקו בגרופה דב"ש אוסרין להחזיר וב"ה מתירין, אבל כשאינה גרופה אסור גם לב"ה אפילו מבער"י נמי. וממתי אסור להחזיר בע"ש לב"ה באינו גר"ק? (שהרי אם סילקו בבוקר פשוט שמותר להחזיר!) - משעה שאם היה קר לא יכול היה לרתוח מבער"י.

משנ"ב: לשיטה זו שדיני החזרה קיימים אף בע"ש זהו רק לענין דבעינן גר"ק כמו בשבת, אבל לענין דעתו להחזיר ושלא יניחנו ע"ג קרקע לא בעינן בזה.

אך רש"י והר"ן והרמב"ם סוברים שדיני החזרה לא קיימים בע"ש. (ואפילו אינה גרופה שרי מבער"י לב"ה.)

ומאי דאמר רב ששת 'לדברי האומר מחזירין מחזירין אפילו בשבת' היינו לומר דלא מיבעיא בלילה דמוכחא מילתא דאדעתא לאהדורי לצורך מחר שקיל ליה, אלא אפילו ביום דלא מוכח דשקיל ליה אדעתא דאהדורי וסד"א דבטלה לה הטמנה והוה ליה כמטמין לכתחילה קמ"ל רב ששת דאפילו ביום המחרת נמי מחזירין.

כתב הב"י דכמה גדולים חולקין על תוס' ורא"ש, ולכן לא נהגו ליזהר. הרמ"א כתב שהמנהג להקל, אך טוב להחמיר במקום שאין צורך כל-כך. (ודוקא ע"ג כירה ממש, אבל לסמוך, אפילו סמוך לאש [וכ"ש סמוך לכירה] במקום שהיס"ב - שרי... ובתנור אין חילוק בין להחזיר עליו או לסמוך אצלו.)

וכתב המשנ"ב שלאוסרים יהיה אסור רק אם נגמר בישול הקדירה (שאז אסור להחזיר לכירה שאינה גר"ק), אבל כל זמן שלא נתבשלה כ"צ - מותר להחזיר בע"ש (=רא"ש), והטעם הוא שסברת המחמירין שאם יתירו להחזיר בע"ש יתירו גם בשבת, ובזה שאינו מבושל לא שייכת גזירה זו כיון שפשוט שהאדם ייזהר בכך ולא יבוא לבשל בשבת. אולם יש מחמירין בזה (סמ"ג) משום לא פלוג. (וחי לכר"ע מותר להחזיר סמוך לחשיכה אפי' ללא גר"ק.)

החזרה לתנור ולכופח

משנה לח: - תנור שהסיקוהו (אפילו) בקש ובגבבא - לא יתן בין מתוכו בין על גביו.

כופח שהסיקוהו בקש או בגבבא - הרי הוא ככירה. בגפת ובעצים - הרי הוא כתנור.

וכתב הב"י שמשמע מהגמרא שבתנור, ובכופח שהוסק בגפת או עצים, לא מהני גר"ק. ולכן אסור להחזיר, משום דבכל להחזיר בעי גר"ק, ובתנור, ובכופח שהוסק בגפת ועצים, גר"ק לא מהני מידי. וכ"פ בשו"ע.

מעשה שבת בהחזרה (רנ"א)

הגהות אשיר"י - מסתפק אם החזיר בשוגג אם הוא אסור באכילה דומיא דשכח ושיחה, או דילמא שאני התם שנתקן המאכל בשבת באיסור אבל בהחזרה כבר היה ראוי לאכילה ואינו נהנה כל כך.

הגהות מרדכי - כל היכא דעבר אדרבנן בין בהשהה בין בחזרה בין בהטמנה אסור לאוכלו.

פסק הרמ"א בשם הגהות מרדכי ואם החזירו ישראל - דינו כעבר ושהה (במזיד), ואם מצור"ל - מותר, שהרי לא נהנה מן האיסור.

וכתב המשנ"ב שגם אם החזירו בשוגג דינו כעבר ושהה במזיד. והטעם שמחמירין בחזרה יותר מבשהיה, משום שעשה מעשה.

ובמג"א כתב שאם מחזיר בשוגג תבשיל מבושל כ"צ מותר לאחרים.

רמ"א - אם החזיר א"י בשבת דינו כשכח ושהה. (דמה שנעשה ע"י א"י במזיד לא חמיר ממה שנעשה ע"י ישראל בשוגג.)

בה"ל: ואף דבחזרה אסור אפי' בשוגג וכדלעיל - הכא מקילינן משום דשם גופא לא פסיקא כ"כ, כי הגהות אשיר"י מסתפק בזה.

וכתב המשנ"ב שהיינו כשהחזיר הא"י לצורך ישראל.